

2025. november 14. péntek – 5786. hesván 23.
péntek 18:00 | gy. gy. 15:51 | szombat 10:00 | havdala 16.57

www.frankel.hu
84/2

HÁJÉ SZÁRÁ

(I. Mózes 23.1. – 25.18.)

חַיֵּי שָׂרָה

Sára halálával kezdődik, aki 127 éves korában hunyt el. Ábrahám, temetkezési helyet keresve megveszi a Máchpéla barlangot a hettita törzsfőnöktől, és ott temeti el feleségét. Ábrahám elküldi szolgáját szülőföldjére, Mezopotámiába, hogy a családjából feleséget hozzon fiának, majd Izsák feleségül veszi Rebekát, Betuél lányát.

“Sára élete”. Ellentmondás, de a szidra nem Sára életéről, hanem haláláról szól. Ha pontosan fordítjuk a biblia szövegét, akkor Sára éveinek száma, mikor meghalt, száz év és húsz év és hét év volt. Bölcsseink szerint a 127 év azért van így részletezve, mert olyan szép volt száz éves korában, mint hajdan 20 éves korában és olyan ártatlan húsz éves korában, mint hajdan hét éves korában. A magyarázók szerint Izsák megkötözését az Akédát (עֶקְדַת יִצְחָק), a Sátán elmondta Sárának, de azt elfelejtette elmesélni, hogy Izsák megmenekült. Sára anyai szíve megrepedt, holtan rogyott össze. Ábrahám hét fiától megvásárolta a Machpéla barlangját és a hozzá tartozó birtokot temetkezési helyül, 400 ezüst sékelért. Konvertibilis valutáért, vagy ahogy írva van, “sekel..., amilyen a kereskedők közt forgalomban van.” Három földvásárlási akciót ír le a Biblia. Az elsőt említettük, a második Jákob ősatya Schem városát, 100 keszitáért vásárolta meg. Dávid király pedig Jebusz királyától a Szentély helyéért adott pénzt. A szakasz először írja le a temetést, melyből megtudjuk, hogy a holtakat el kell földelni, az akkor divatos égetéseknek vallásunkban nincs helye. Leírja még a szidra az első lánykérést. Eliezer, a hűséges szolga Bétuel házába megy, hogy feleségül kérje Rebekát, gazdája fia, Izsák részére. Bétuél sorsa rejtély. Igen szűkszavú az Írás, de kétségtelen, hogy reggel Lábán, a testvér búcsúztatja el a hugát. Ábrahám “megtért” őseihez. Őt is a Máchpéla barlangjába temették el Sára mellé.

Bár a hetiszakasz Száráról van elnevezve, tulajdonképpen folytatódik benne az Ábrahámról szóló elbeszélés. A csoda útján született Izsáknak házastársat kellett keresni, hogy az ősapa nemzetsége ki ne haljon, de nemcsak a nemzetség fizikai fennmaradása volt a cél. Az Ábrahám által felfedezett és az általa tovább terjesztett monoteista hit folytatásáról volt szó. Így nem lehetett Izsáknak a bálványimádó kánaánita népek között feleséget keresni. E célnak megfelelően indult el az ősapa szolgája, Eliezer, hogy gazdája családjában találjon feleséget Izsáknak. Végül is Rivka jelöltetett ki Ábrahám fiának, mert „jó cselekedeteket” gyakorolt. Felkérés nélkül is segített Eliezernek megitatni nyáját. Ez volt a fő és az egyetlen szempont, hogy bekerülhessen Ábrahám családjába. Ugyanis a jó cselekedetek gyakorlása a zsidó hit, a zsidó vallás alaptétele. „Három dolgon áll a világ: a Tórán, az imán és a jó cselekedeteken”. Az utóbbi számít a legfőbb értéknek. A Talmud hangsúlyozza, hogy nagyobb érték az, ha az ember saját kezével teszi a jót, mintha azt csak pénzével, adományával tenné. Az utóbbi talmudi gondolat kapcsolatban lehet az 5. parancsolattal. A „tiszteld apádat és anyádat” ige minden bizonnyal az öreg szülőkre gondol elsősorban, akik gyermekeik támogatására szorúlnak. Nemcsak tisztelni kell őket, hanem öregségükben gyámolítani fizikailag és lelkileg egyaránt. Sokan úgy vélik az 5. ige teljesítését, hogy az öreg szülőket otthonokban helyezik el – talán drága pénzért és nagy ritkán meg is látogatják őket. Mennyivel nagyobb azok érdeme, akik személyesen gondoskodnak róluk! Ha nem maguknál, hát saját otthonuk közelében! Mert „nagyobb érdem a saját kezű jó cselekedet, mint a pénz által mívelt”. Az akkori szokás szerint a leány kérő fizetséggel „mohár”-ral tartozott a leány apjának. Eliezer ajándékokkal megrakodva tért be Rivka apjának házába. „A szolga ezüst és arany edényeket, ruhákat és egyéb ajándékokat vett elő és adta azokat Rivkának és családjának”. Fontos megjegyezni, hogy a család nem kényszerítette a leányt a házasságra. Amikor Eliezer távozni készült a menyasszonnyal, így szóltak hozzá: „Hívjuk a leányt, és kérdezzük meg, akar-e menni ezzel az emberrel”. Izsák anyját, Szárát, Ábrahám eltemette a Chét fiától vásárolt Máchpéla barlangjába. A talmudi legenda tudni véli, hogy Szára életében áldás telítette a családi sátrat: szombattól szombatig nem aludt ki a fény, áldás volt a kenyérben és felhő borította a sátrat (Rási). Amikor Izsák otthonába vezette Rivkát, mindezek a csodás tünemények újra megjelentek. Ezért mondja az Írás: „Megvigasztalódott Jicchák anyja halála után”. Szára temetése alkalmat adott a hetiszakasznak, hogy bemutassa Ábrahám emberi nagyságát. Efron, a hettita törzsből, előbb ingyen ajánlotta fel a Máchpéla-barlangot temetkezési helyül, de Ábrahám nem volt hajlandó elfogadni azt. Ekkor a tulajdonos jóval áron felül adta el a barlangot a hozzá tartozó területtel, de Ábrahám szó nélkül fizetett. Az Írás beszámol Ábrahám haláláról is. „Ábrahám boldog öregségben halt meg és tért meg őseihez. Eltemették őt Jicchák és Jismaél fiai a Máchpéla barlangjába”. A hetiszakasz kihangsúlyozta Jismaél részvételét a temetésben, mondván, hogy a felnőtt Jismaél nem tagadta meg apját, bár az gyermekkorában elkergette őt házából. A számunkra fontos tudnivaló a hetiszakaszból, hogy az első ősapa megvásárolta a hettitáktól Máchpéla barlangját. Oda temették utódait is és Chevront Kirját Árbának (a négy pár városa) nevezték az oda eltemetett őseinkről. Meg kell említeni a hagyományt, mely az ember temetését „cheszed sel emet” -nek, igazi jó cselekedetnek nevezi. A halott ugyanis sohasem fizetheti vissza a vele tett jót. És ebben Jicchák és Jismaél egyek voltak.

A mondat, amely szerint leendő feleségét édesanyja sátrába vitte Jichák, aztán megvigasztalódott vele Szára halála után, zavarba ejtő. Édesanyát vagy feleséget, nevelőt vagy társat keresett? De jóindulatúbb magyarázatot is adhatunk: a család, az otthon nemzedékeken átívelő szentségét biztosította Rivka érkezése, átvette Szára szerepét. Ha Szára, aki a hetiszakaszcson elején meghal, hiányzik Jicháknak, az érthető. Akár az is, hogy nem maga megy el feleségért édesapja rokonságához. Élete során el sem hagyja a földet, ahol született, miközben édesapja is, fia, Jákob is, az ígélet minden örököse jár a korabeli Közép-Kelet mindkét hatalmi központjában, Babilonban és Egyiptomban is. Mindketten keresők, világcsavargók. Mindezt tudva különösen furcsának tűnik a gesztus, hogy a nagyon is aktív, határozott és éles eszű Rivkát Jichák, amikor összekötik az életüket, elhunyt édesanyja, Szára sátrába viszi be. Joggal jegyzi meg Adina Lewittes rabbi, hogy nem kell Freud feltétlen hívének lennünk ahhoz, hogy megkérdezzük, anyát vagy feleséget lát inkább Rivkában Jichák. Egy midrás ennél kevésbé gyanakvó magyarázatot ajánl. Rivka érkezése után a sátorban zajló csodák, amelyek megszűntek Szára halálakor, újra indulnak, péntek estétől fogva egész héten, folyamatosan égnek a gyertyák, és felhőként Isten dicsősége is ott lebeg újra a sátor felett. Szára sátra a csodákat illetően nagyon hasonlít a pusztai Szentélyre és Salamon templomára is, ahol az oltár fénye sohasem aludt ki, ahogy a Találkozás Sátorán is rajta volt az Örökkévaló dicsősége. Szára élete azt tanította meg nekünk, hogy minden valódi otthon apró Szentély, ma is elmondjuk a kohanita áldás szavait péntek esténként, gyerekeink megáldásakor. A család közössége, az otthonosság állt tehát helyre Rivka beköltözésével, azzal, hogy a következő nemzedék birtokba vette a szülők elhagyott otthonát. A zsidó élet a hétköznapi feladatok megszentelése, a kóserség az evés ritualizálása, a szombat a pihenés és így tovább. A hétköznapi megszentelésének tere az otthon, amelyet Szára, aztán Rivka és Jichák, az ő nyomukban pedig, mi, aztán az utánunk következők szentelnek majd meg.

Bedő Viktória: Rivka és Jichák találkozása összetett képet fest az ókori izraelita társadalom – alapvetően a férfidominanciával jellemezhető – párkapcsolatairól. A szemkontaktus az egyetlen kommunikáció köztük a – szertartás és aktív beleegyezés nélkülinek tűnő – házasság elhálása előtt. Egyes rabbinikus kommentárok szerint Rivka az első pillanattól kezdve mélyen tisztelte Jichákot, akit imádkozás közben pillantott meg. Szerintük Rivka úgy érezte, mintha „Isten angyalát” pillantotta volna, és nem szállt, hanem a csodálattól vagy a tisztelettől leesett a tévéről. Azt, hogy lefátyolozta az arcát, a szemérmesség megnyilvánulásaként értelmezi számos hagyományos magyarázat. A Tóra szövege, más bibliai motívumokkal és más ókori keleti népek szokásaival összeolvasva azt mutatja, hogy a kép sokkal összetettebb, több ez a jelenet, mint pusztán a nő csodálata a férfi iránt. Rivka nem pusztán passzív és engedelmes asszony, személyisége sokkal kezdeményezőbb, mint ahogy a fenti kommentárok feltételezik. A lefátyolozás például, az akkád esküvői szokásokból kiindulva, nem feltétlenül szemérmességéből történt, Rivka ezzel aktívan jelezte Jicháknak, hogy beleegyezik a házasságba. Bár a szolgáló „magával vitte” Rivkát, az előzményekből kiderül, hogy saját maga döntött úgy, hogy a szolgálóval tart. Egy rabbinikus értelmezés szerint ráadásul családja ellenkezése dacára döntött így. Az isteni küldetés teljesítése kedvéért szülőföldjét otthagyó, nagy útra kelő szereplő motívuma Ávráhámot, az első ősatyát idézi. Rivka, és nem Jichák, jeleníti meg ebben a fejezetben a vándorlás és a keresés archetípusát. Mielőtt Rivka útra kel, ezt az áldást kapja: „Nővérünk, legyen utódaid száma ezer és tízezer! Foglalja el utódod gyűlöli kapuját!”. Ábrahám nagyon hasonló áldást kap Istentől az előző hetiszakaszcson: „gazdagon megáldalak, és úgy megsokasítom utódaidat, hogy annyian lesznek, mint az ég csillagai, vagy mint a homokszemek a tenger partján. „Foglalja el utódod ellenségei kapuját!”. Talán ezért sem meglepő, hogy a rabbinikus hagyomány egy része erőteljesen hangsúlyozta a szolgálóval tartó Rivka bátorságát. Egy midrás szerint az Istenben bízó és családját hátrahagyó Rivkának köszönhető, hogy Isten megváltotta Izrael népét Egyiptomból. E midrás szerint nemcsak Ábrahám családtörténete folytatódott Rivka és Jichák házasságával, hanem Rivka bátorsága is folytatódik Izrael népének egyik legalapvetőbb narratívájában, az egyiptomi kivonulásban. A midrás központi helyet ad Rivkának a zsidó történelemben, de nemcsak azért, mert Jákob anyja, hanem mert maga is független, kezdeményező nő volt, amint ezt a következő hetiszakaszcson is bizonyítani fogja. Számomra Rivka története és Ábrahámot idéző jelleme bizonyítja, hogy ősatyáink és ősanynak egyaránt pótolhatatlan szerepet játszanak történelmünkben.

Deutsch Péter: Ez a hetiszakaszcson többek között egy ma is nagyon fontos kérdéssel foglalkozik: miként tud egy szülő segíteni gyermekének abban, hogy megfelelő párt találjon magának? Szüksége van-e egyáltalán egy gyereknek a szülői segítségre a párkapcsolati választásnál? A 21. században, a valóságot gyakran eltorzító romantikus filmek és könyvek hatására, párkapcsolatai igényeink könnyen irreálissá válhatnak, és ez az oka annak, hogy a szuper-férfi vagy a szuper-nő megtalálásában reménykedünk, hiába. Sokan azt gondolják, hogy könnyű megfelelő párt találni, noha a válási statisztikák egyértelműen cáfolják e feltevést. Hetiszakaszcsonk beszámol róla, hogy felesége, Szára halála után Ávráham fő életcélja az lett, hogy segítsen fiának megfelelő hitvest találni. Vajon miért olyan fontos ez az idős Ávráhámnak? A válasz kézenfekvő: Olyan életet akart a fiának, amilyen neki is volt. Rabbi Kamenetskyt, a 20. század egyik nagy rabbiját egyszer megkérdezte egyik tanítványa: „Rabbi, mire figyeljek, amikor a gyermekemet kiházásítom?” A következő választ kapta: „Egészség és jószág, másra nincsen szükség.” Ávráham és Szára jellemét a jószág határozta meg, ennek ideálja vezette őket a zsidó otthon megteremtésekor, és ezt az örökséget hagyták az akkori világra és ránk is. Rivka családja bálványimádó volt, ahogy Ávráham felmenői is. Ávráham azonban épp ezért pontosan tudta: az erős jellem és a jó tulajdonságok sokkal fontosabbak, mint a családi környezet és a pillanatnyi meggyőződés. Rivka jó tulajdonságai és Istenbe vetett hite alkalmassá tették őt arra, hogy

Izsák méltó társa legyen, és közösen egy egész életre szóló párkapcsolatot hozzanak létre. A rabbi és pszichiáter Dr. Abraham Twersky szerint ma a fiatalokra a „szakíts a pároddal, mert úgy egyszerűbb” mentalitás a jellemző. Amikor egy párkapcsolatban probléma adódik, egyszerűbb továbbállni és másik partnert keresni. Azonban a tórai időkben ez másképp volt. A „siduch”, a tervezett és kívülről segített párválasztás módszere a hagyományos zsidó közösségekben ma is sikeresen működik, szerepet kap benne a szülői tanács, az előző nemzedékek élettapasztalata, no meg egy kis szerencse is. Ahogy Lev Tolsztoj mondta: „Minden jókor jön annak, aki várni tud”. Jicháknak és Rivkának sikerült: vártak, egymásra leltek, megszerették egymást, s ezzel Ábrahám életének utolsó célja is beteljesült: megfelelő párt talált fiának.

HÍREK A VILÁGBÓL

Az Ausztriába bevándorlóknak nyilatkozniuk kell, hogy nem antiszemiták. https://bzsh.hu/2025/11/12/az-ausztriaba-bevandorloknak-nyilatkozniuk-kell-hogy-nem-antiszemitak/
Miért fontos hazahozni az elraboltak testét? https://mazsihisz.hu/hirek-a-zsido-vilagbol/izrael/miert-fontos-hazahozni-az-elraboltak-testet
Amichai Chikli izraeli diaszpóraügyi és antiszemitizmus elleni küzdelemért felelős miniszter a New York Postnak adott interjújában arra figyelmeztetett, hogy az Egyesült Államokban az utóbbi időben a jobboldali antiszemitizmus előretörése a leginkább nyugtalanító. https://www.szombat.org/hirek-lapszemle/izraeli-diaszpوراügyi-miniszter-az-amerikai-jobboldali-antiszemitizmus-aggasztobba-volt-mint-a-baloldali
Gal Gadot lesz a zsidó Nobel következő díjazottja. https://kibic.hu/2025/11/12/gal-gadot-lesz-a-zsido-nobel-kovetkezo-dijazottja/
A kormány adókedvezménnyel próbál alijára csábítani – miközben egyre többen hagyják el Izraelt. https://izraelinfo.com/2025/11/13/a-kormany-adokedvezmennyel-probal-alijara-csabitani-mikozben-egyre-tobben-hagyjak-el-izraelt/
A Hamász megint szórakozik, újabb amerikai bázis Izraelben és Kahane él. https://ujkelet.live/2025/11/13/a-hamasz-megint-szorakozik-ujabb-amerikai-bazis-izraelben-es-kahane-el/
Az első asszír felirat Jeruzsálemben. https://mult-kor.hu/az-elso-asszir-felirat-jeruzsalembe-20251112
Az izraeli védelmi miniszter bezáratja a népszerű katonai rádiót, mert szerinte árt a katonaságnak. https://24.hu/kulfold/2025/11/12/az-izraeli-vedelmi-miniszter-bezaratja-a-nepszeru-katonai-radio-mert-szerinte-art-a-katonasagnak/
Terrorista szervezkedés: két újabb Hamász-ügynököt tartóztattak le Németországban. https://hu.euronews.com/2025/11/13/terrorista-szervezkedes-ket-ujabb-hamasz-ugynokot-tartoztattak-le-nemetorszagban
Lehet-e nevetni Gázán? https://jo.444.hu/2025/11/13/lehet-e-nevetni-gazan
Egy új dokumentumfilm szerint Hitler nem volt zsidó származású. https://telex.hu/after/2025/11/13/dokumentumfilm-hitler-nem-volt-zsido-szarmazasu-dns
A kutya hűségesen elkíserte gazdáját még a kivégzőosztag elé is. https://index.hu/kultur/2025/02/02/a-zsido-kutya-spinoza-szinhaz-adam-meir/
A Kristályéjszakára emlékeztünk. https://bzsh.hu/2025/11/10/akristalyejszakara-emlekeztunk/
Szenes Hannára emlékeztünk halála évfordulóján a Hősök templománál. https://mazsihisz.hu/hirek-a-zsido-vilagbol/mazsihisz-hirek/szenes-hannara-emlekeztunk-halala-evfordulojan-a-hosok-templomanal
Első rendezői alkotásában Johansson egy 94 éves holocaust-túlélő történetét beszéli el. https://www.szombat.org/kultura-muveszetek/scarlett-johansson-sok-rokonom-veszett-el-a-holokauszban-ez-a-film-nekik-szol
Hogyan lehet békét és együttműködést teremteni még a legnehezebb időkben is. https://kibic.hu/2025/11/07/hogyan-lehet-beket-es-egyuttmukodest-teremteni-meg-a-legnehezebb-idokben-is/
Lapid: „A kormány rothadt és korrupt – de egy nap alatt le lehet váltani”. https://izraelinfo.com/2025/11/11/lapid-hetfoi-beszede-a-kneszetben/
Érzékeny ügy: magasrangú rendőrtisztet vett őrizetbe a belső ellenőrzési osztály, és a szaúdi trónörökös látogatása a Fehér Házban. https://ujkelet.live/2025/11/13/erzekeny-ugy-magasrangu-rendortisztet-vett-orizetbe-a-belső-ellenorzesi-osztaly-es-a-szaudi-tronorokos-latogatasa-a-feher-hazban/
Ősi bizánci mozaik került elő Ábrahám szülőhelyén. https://mult-kor.hu/osi-bizanci-mozaik-kerult-elo-abraham-szulohelyen-20251111
1887-ben az akkor az Orosz Birodalomhoz – ma Belaruszhoz – tartozó Vityebszk külvárosában látta meg a napvilágot Moishe Sagal, akit a világ Marc Chagall néven ismer. Szegedi Andrea a negyven éve, 1985-ben elhunyt festő zsidó gyökereit mutatja be. https://szemlelek.net/march-chagall-zsido-gyokereinek-nyomaban-a-belarusz-vityebszkben/

Izrael palesztinokat használhatott emberi pajzsként Gázában. https://hvg.hu/vilag/20251113_Izrael-palesztinokat-hasznalhatott-emberi-pajzskent-Gazaban
Trump-hamisítás és a csatorna Hamász iránti elfogultsága miatt távoznak a BBC vezetői. https://hu.euronews.com/2025/11/10/trump-hamisitas-es-a-csatorna-hamasz-iranti-elfogultsaga-miatt-tavoznak-a-bbc-vezetoi
A jemeni húszik felfüggesztették Izrael elleni támadásaikat. https://www.atv.hu/kulfold/20251111/jemeni-huszik-izrael-tamadas/
Még rövidebb pórázra kötné az IDF-et Jeruzsálem? - Példátlan döntést hozott a védelmi miniszter. https://www.portfolio.hu/global/20251112/meg-rovidebb-porazra-kotne-az-idf-et-jeruzsalem-peldatlan-dontest-hozott-a-vedelmi-miniszter-799146
Kiadták a vészjelzést a Galileai-tenger alacsony vízszintje miatt. https://bzsh.hu/2025/11/13/kiadtak-a-veszjelzest-a-galileai-tenger-alacsony-vizszintje-miatt/
Tisztújítást tartott és új elnököt választott a Mazsihisz Ifjúsági Csoportja. https://mazsihisz.hu/kozossegeink/tisztujitast-tartott-es-uj-elnokot-valasztott-a-mazsihisz-ifjusagi-csoportja
A hírszerzés, a tervezés, a parancsnoki döntések és a szervezeti kultúra területén összesen hat súlyos hibát azonosított az Izraeli Védelmi Erők (IDF) belső vizsgálata. A tanulságok miatt Ejal Zamir tábornok, az IDF vezérkari főnöke átfogó strukturális reformokat sürget. https://www.szombat.org/hirek-lapszemle/az-izraeli-hadsereg-hat-sulyos-hibat-tart-fel-az-oktober-7-i-tamadas-hattereben
Először számolt be egy férfi túszer a gázai fogságban átélt szexuális bántalmazásról. https://kibic.hu/2025/11/06/eloszor-szamolt-be-egy-ferfi-volt-tusz-a-gazai-fogsagban-atelt-szexualis-bantalmazasrol/
A hadsereg vezetése: „Aki házat gyújt fel a benne élőkkal, az zsidó terrorista” https://izraelinfo.com/2025/11/12/hadsereg-zsido-terrorizmus-ciszjordania/
Botrány a hadseregben, támadások Libanonban, felgyújtott mecset Szamáriában. https://ujkelet.live/2025/11/13/botrany-a-hadseregben-tamadasok-libanonban-felgyujtott-mecset-szamariaban/
Belső vizsgálatot indított a Svájci Gárda, mert egyik tagjuk két zsidó nőt sértetett. https://hvg.hu/elet/20251110_vatikan-svajci-garda-vizsgalat-antiszemizmus
Úgy kétszázötvenen tértek vissza. https://uj szo.com/ugy-ketszazotvenen-tertek-vissza
Tíz kulcsfontosságú tény a nürnbergi perről. https://mazsihisz.hu/a-zsidosagrol/tortenelem/holokauszt/tiz-kulcsfontossagu-teny-a-nurnbergi-perrol
Trump levélben kéri az izraeli elnököt, hogy adjon kegyelmet a korrupcióval vádolt Netanjahunak. https://hvg.hu/vilag/20251112_trump-jichak-herzog-kegyelem-netanjahu